

Obrazovanje

O.Š. Kiseljak, Škola prijatelj djece
UNICEF BiH

Pohađanje predškolske ustanove i spremnost za školu

Pohađanje predškolskog obrazovanja u okviru nekog organizovanog obrazovnog programa je važno za spremnost djece za školu. Jedan od ciljeva programa „Svijet po mjeri djeteta“ je promovisanje obrazovanja u ranom djetinjstvu.

Međutim, samo 6,4% djece u BiH, uključujući 6,8% djece u FBiH te 6,1% djece u RS starosti između 36 i 59 mjeseci pohađaju predškolsku ustanovu (Tabela ED.1). Urbano-ruralne razlike su znatne: procenat iznosi čak 14,3% u gradskim sredinama u BiH, u poređenju sa samo 2,4% u seoskim.

Razlike u pohađanju predškolskog obrazovanja u pogledu pola su znatne: 4,7% dječaka pohađa predškolsko obrazovanje u poređenju sa 8% djevojčica. Postoji značajna korelacija između pohađanja predškolskog obrazovanja i stepena obrazovanja majke: 29,2% majki sa višim ili visokim obrazovanjem šalje svoju djecu u predškolsko obrazovanje nasuprot 1,5% majki sa osnovnim obrazovanjem. Na ovaj odnos u značajnoj mjeri vjerovatno utiče zaposlenost majki, s obzirom na činjenicu da predškolske ustanove u BiH takođe imaju funkciju dnevnog boravka.

Pohađanje osnovne i srednje škole

Univerzalan pristup osnovnom obrazovanju i postizanje osnovnog obrazovanja djece u cijelom svijetu predstavlja jedan od najvažnijih ciljeva Milenijumskih Razvojnih Ciljeva i Programa „Svijet po mjeri djeteta“. Obrazovanje je suštinski preduslov za borbu protiv siromaštva, jačanje položaja žena, zaštitu djece od opasnog i eksploataorskog rada i seksualnog iskorištavanja, promovisanje ljudskih prava i demokratije, zaštitu životne sredine i uticaj na porast stanovništva.

Pokazatelji za pohađanje osnovne i srednje škole su sljedeći:

- Neto stopa upisa u osnovnu školu
- Neto stopa djece koja pohađaju osnovnu školu
- Neto stopa djece koja pohađaju srednju školu
- Neto stopa pohađanja osnovne škole od strane djece uzrasta koji odgovara srednjoj školi
- Omjer obrazovanja muške i ženske djece (Indeks rodnog pariteta - GPI)

Pokazatelji napredovanja u školi su sljedeći:

- Procenat djece koja dostignu peti razred
- Procenat prelaska u srednju školu
- Procenat onih koji završe osnovnu školu

Podaci o pohađanju osnovne škole/obaveznog školovanja u BiH determinisani su složenošću obrazovnog sistema i primjenom zakonske regulative o obrazovanju u BiH. Zakonska regulativa na nivou BiH propisuje devetogodišnje osnovno/obavezno obrazovanje. Ova zakonska regulativa se u potpunosti sprovodi u RS, dok je devetogodišnje osnovno/obavezno obrazovanje u FBiH u periodu kada je bilo vršeno istraživanje bilo prihvaćeno u 7 od ukupno 10 kantona. Ovakvo šarenilo propisa uticalo je na podatke o pohađanju osnovne škole u MICS istraživanju. Za potrebe ovog istraživanja kao uzrast u kom djeca počinju pohađati osnovnu školu uzet je uzrast od 6 godina¹⁸.

Ukupno 90,7% djece koja su dostigla uzrast za upis u osnovnu-obaveznu školu u BiH pohađa prvi razred. (91,6 % djece u FBiH i 90,8 % u RS), kao što je prikazano u Tabeli ED.2.

Realna stopa djece koja se uključena u osnovno/obavezno školovanje u BiH može se najbolje prikazati pomoću podataka o postotku djece osnovnoškolskog uzrasta koja pohađaju osnovnu školu u bilo kom osnovnoškolskom uzrastu (Tabela ED.3). Ukupno gledano, 98,4 % djece osnovnoškolskog uzrasta pohađa osnovnu školu, uključujući 98,3 % u FBiH i 98,7 % u RS.

Neto omjer pohađanja srednje škole prikazan je u Tabeli ED.4 i iznosi 79,3 %. Najmanji procenat djece srednjoškolskog uzrasta koja pohađaju srednju školu u BiH su u uzrastu od 17 godina (67,0%), u odnosu na djecu uzrasta od 15 godina (92,6 %).

¹⁸ Podaci su bazirani na procijenama uzrasta djece na početku školske godine u odnosu na vrijeme istraživanja. Kako bi se dobili realni pokazatelji, s obzirom na to da je MICS3 istraživanje provedeno namjane 6 mjeseci nakon početka prethodne školske godine, kao kriterij za upis, te pohađanje škole, korišteni je sljedeći kriterij: odgovarajući zakonski uzrast djeteta + 1 godina. Utoliko se rezultati prikazani u BiH izvještaju donekle razlikuju, od pokazatelja dobijenih u entitetskim izvještajima.

Najviši procenat djece koja pohađaju srednju školu je u uzrastu od 15 godina (92,6%), a taj procenat znatno opada u sljedećim godištim, kako slijedi: 16 godina (89,7%), 17 godina (67,0%) i 18 godina (67,7%). Značajne razlike u pohađanju srednje škole među dječacima i djevojčicama ne postoje, s tim što postoji značajna razlika u pohađanju srednje škole u gradskim i seoskim sredinama, gdje 88,1% djece u gradskim sredinama pohađa srednju školu u odnosu na 73,9 % u ruralnim sredinama. Dječaci u manjem broju pohađaju srednju školu (77,9 %) u odnosu na djevojčice (81,1%).

Neto omjer pohađanja osnovne škole djece srednjoškolskog uzrasta prikazan je u Tabeli ED.4W. Ukupno 2,1% djece srednjoškolskog uzrasta u BiH pohađa osnovnu školu, a trebalo bi da već idu u srednju školu. Postoji značajnija razlika između dječaka i djevojčica, gdje dječaci u višem postotku pohađaju niži stepen obrazovanja od očekivanog za njihov uzrast (2,7 %) u odnosu na djevojčice (1,5 %). Skoro 2,3 % djece srednjoškolskog uzrasta iz seoskih sredina pohađa osnovnu školu u odnosu na 1,8 % djece srednjoškolskog uzrasta iz gradskih sredina.

Učenica osnovne škole Modrički luk
UNICEF BiH

Procenat djece koja krenu u prvi razred i koja dostignu peti razred u BiH prikazan je u Tabeli ED.5. Od ukupnog broja djece koja krenu u prvi razred, skoro 100% će dospjeti do petog razreda (99.8%). Važno je napomenuti da ovaj broj uključuje djecu koja ponavljaju razred i koja naposljetku dostignu peti razred. Ne postoje značajne razlike prema polu, geografskoj pripadnosti ili stepenu edukacije majke.

Neto stopa završetka osnovne škole i stopa prelaska u srednju školu su prikazani u Tabeli ED.6. U vrijeme istraživanja, 86,6 % djece koja su prethodne školske godine pohađala završni razred osnovne škole završilo je osnovnu školu, a 92,7 % je prešlo u srednju školu.

Omjer broja djevojčica i dječaka koji pohađaju osnovnu i srednju školu prikazan je u tabeli ED.7. Ovaj omjer je poznat kao „indeks rodnoeg pariteta“ (GPI). Tabela pokazuje da rodni paritet za osnovnu školu iznosi 1,0 što ukazuje na to da nema razlike u pohađanju osnovne škole između muške i ženske djece. Međutim, kada se radi o srednjoj školi, pokazatelj pada na 1,04 i to u korist djevojčica.

Pismenost odraslih

Jedan od ciljeva „Svijeta po mjeri djeteta“ je opismenjavanje odraslih. Pismenost odraslih je i jedan od MDG pokazatelja, a odnosi se i na žene i na muškarce. S obzirom na to da je u MICS-u sproveden samo upitnik za žene, rezultati se odnose samo na žene od 15-24 godine života. Pismenost je provjeravana na osnovu sposobnosti žena da pročitaju jednostavan kratki tekst ili na osnovu pohađanja škole.

Procenat pismenih žena u dobi od 15 do 24 godine u BiH predstavljen je u Tabeli ED.8 i iznosi 99,6% na nivou BiH. Ovi procenti identični su za RS i FBiH. Ne postoje razlike između ruralnih i urbanih sredina, dok su razlike u odnosu na imovinsko stanje neznatne.

Obrazovanje u BiH prema Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji obrazovanja (ISCED)

Metodologija MICS3 istraživanja dizajnirana je tako da odgovori na potrebe i standarde zemlje u kojoj se istraživanje vrši, te da istovremeno odgovori na kriterije globalnog izvještavanja o situaciji žena i djece. MICS3 istraživanje za BiH stoga tretira podatke o obrazovanju na osnovu standarda za predškolsko, osnovno/obavezno i srednje obrazovanje koji su ozvaničeni zakonima u BiH, te dodatno na osnovu ISCED standarda koji će omogućiti poređenje postignuća BiH u sferi obrazovanja na globalnom nivou.

ISCED standardi : 1. Predškolsko obrazovanje (ISCED0) podrazumijeva programe obrazovanja dizajnirane za djecu od 3 do 6 godina; 2. Primarno-osnovno obrazovanje (ISCED1) uključuje djecu uzrasta 5,6 ili 7 godina i generalno traje 4 do 6 godina, što odgovara nižem uzrastu obaveznog osnovnog školovanja u BiH; 3. Niže srednje obrazovanje (ISCED2) počinje nakon 4-6 (najčešće 6) godina osnovnog obrazovanja i najčešće traje 3 godine, čime se zaokružuje 9 godina osnovnog i nižeg srednjeg obrazovanja (što odgovara osnovnom/obaveznom školovanju u BiH); 4. Više srednje obrazovanje (ISCED3) uključuje djecu od 15 ili 16 godina i traje od 2-5 godina. Kako bi se prezentirali podaci za obrazovanje u BiH prema ISCED standardima, primjenjeni su sljedeći kriteriji: Predškolsko obrazovanje od 3 do 6 godina; Primarno obrazovanje od 6 do 9 godina; Srednje obrazovanje od 10 do 17 godina.

Prema ISCED standardima, 6,4 % djece u BiH uključeno je u predškolsko obrazovanje, od toga 6,8 % u FBiH i 6,1 % u RS (Tabela ED.1 ISCED). Ovi pokazatelji identični su pokazateljima koje su derivirani po BiH standardima.

Prema ISCED1 standardu (Tabela ED.2 ISCED), 90,7 % djece u BiH koja su dostigla uzrast za pohađanje osnovne škole, bilo je upisano u školu, od toga 91,6 % u FBiH i 90,8 % u RS.

Neto stopa pohađanja osnovne škole prema ISCED1 standardu (Tabela ED.3 ISCED) indicira da 97,9 % djece u BiH, uzrasta 6 do 9 godina pohađa osnovnu školu, od toga 97,3 % u FBiH i 99 % u RS. Ne postoje značajne razlike u broju dječaka i djevojčica koji pohađaju osnovnu školu.

Neto stopa pohađanja srednje škole od strane djece uzrasta 10 do 17 godina iznosi 89,3 % (Tabela ED.4 ISCED), od toga 87,4 % u FBiH i 93,7 % u RS. Procenat djece srednjoškolskog uzrasta koja pohađaju osnovnu školu je 5,0 % u BiH prema ISCED kriterijima (Tabela ED.4w ISCED), od toga 6,6 % u FBiH i 1,2 % u RS).

Od ukupnog broja djece upisane u osnovnu školu, 99,8 % će preći u peti razred osnovne škole.

Neto stopa završetka osnovne škole i stopa prelaska u srednju školu su prikazani u Tabeli ED.6 ISCED. Ukupno 68,3 % djece u BiH će završiti osnovnu školu u odgovarajućem uzrastu, dok će 98,8% nakon završetka osnovne škole preći u srednju školu.

Omjer broja djevojčica i dječaka koji pohađaju osnovnu i srednju školu prikazan je u tabeli ED.7 ISCED i pokazuje da rodni paritet za osnovnu školu iznosi 1,01, te za srednju školu 1,00.